

Pandemija spletnih videotek

GOOD OMENS (2019), AMAZON PRIME VIDEO

IGOR HARB

Spletne videoteke, predvsem naročniške, postajajo za vse več ljudi primarni dostop do filmov in serij, epidemija koronavirusa, ki je prikovala ljudi na domače kavče, pa je ta trend še pospešila. Največja spletna naročniška videoteka Netflix je tako v zadnjem četrtletju pridobila 16 milijonov novih naročnikov in jih ima zdaj skupno 182 milijonov po vsem svetu, kar je več kot podvojilo njihovo dolgoročno načrtovano 10-odstotno letno rast. Gledanost je poskočila do te stopnje, da je morala Evropska komisija v imenu telekomunikacijskih operaterjev naročiti Netflixu, naj omeji kakovost pretočnih vsebin, saj te zasedajo znatni del razpoložljive pasovne širine, kar v času, ko večina ljudi pisarniška dela opravlja na daljavo od doma, lahko ogrozi delovanje gospodarstva in javne uprave.

Vzpon videa na zahtevo pa ni zgolj stvar koronavirusa, saj je britanski regulator medijskega trga OFCOM že lani v letnem poročilu ugotovil, da sta se YouTube in Netflix v letu 2018 po številu minut dnevnega gledanja uvrstila na tretje in četrto mesto med najbolj gledanimi televizijskimi kanali, za BBC One in ITV. Po podatkih za Veliko Britanijo so bili na televizijskem programu v živo najbolj gledani športni prenos in resničnostne oddaje, saj med top 20 najdemo le 3 igrane serije. Slednje so primarna vsebina večine naročniških videotek na zahtevo, a tudi te v zadnjem letu vse več (in vse uspešneje) vključujejo resničnostne oddaje in novičarske komentarje, posebni športni dogodki (predvsem borilni športi) pa so že dolgo stalnica videa na zahtevo.

Čeprav se zdi, da skušajo s takšnimi potezami naročniške videoteke preprosto nadomestiti televizijo, pa nekateri

strokovnjaki opozarjajo, da je način gledanja videa na zahtevo bolj aktiven. Kot razlaga kanadski antropolog Grant McCracken, gledalci Netflixu niso tipični pasivni prejemniki vsebin, temveč v serijah in filmih namenoma iščejo doživetja: »Ti gledalci ne bežijo pred napori vsakdana, temveč se priklaplajo v drugačen svet, ko jim to ustreza.« Čeprav ogled filma ali serije iz videoteke zahteva neko raven angažiranosti, pa so gledalci linearne televizije nekoč v izbiro vlagali še več energije, ko so si podčrtavali zanimive vsebine v Vikendu, nastavljali snemanje na videorekorderju ali celo s polic fizične videoteke izbrali film, ki so ga želeli videti.

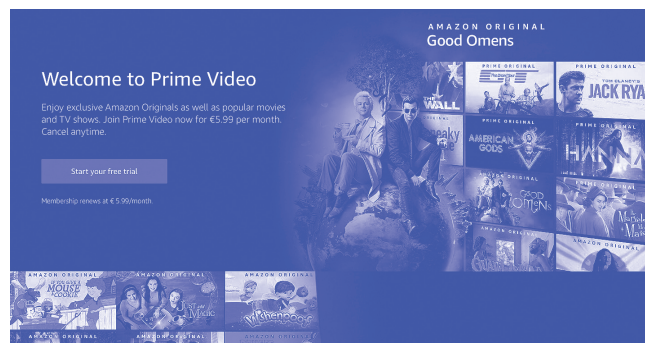
McCracken je eden od številnih družboslovnih strokovnjakov, ki jih je za preučevanje gledalskih navad najel Netflix, in tudi njegova priporočila so verjetno pripomogla k odločitvi, da so v tej videoteki vse epizode posamezne sezone serije na voljo naenkrat za takojšnje verižno gledanje (angl. *binge watching*). Drugi znanstveniki in zdravniki so Netflixu očitali, da ta pristop spodbuja nespečnost in ga celo primerjali z odvisnostjo. V raziskavi univerzitetne bolnišnice Northwestern so ugotovili, da verižno gledanje lahko vodi v družbeno izolacijo, tudi z ogledom skrivaj pred lastno družino, prav tako dolgotrajno nepretrgano gledanje povzroča nespečnost in slabo držo. Še posebej pa so zanimiva priporočila raziskave: »Naj bo gledanje filma ali serije družabni dogodek. Povabite prijatelje, glejte skupaj s partnerjem ali otroki, po ogledu pa se pogovorite s prijatelji o vsebini in likih.« Kar so, iskreno, odlična priporočila in jih velja aplicirati tudi na branje, izvirno neustavljivo požiranje vsebin na mah.

Nove tehnologije prinašajo nove načine dostopa do vsebin – oglejmo si, kaj konkretno ponujajo. Spletne videoteke s tradicionalnim poslovnim modelom zaračunavanja za izposojo posameznega filma (ali serije) so večini uporabnikom na voljo skozi videoteke internetnih/kabelskih operaterjev oz. ponudnikov televizijskih storitev (Telekomov DKino, Telemachov Video klub, A1 Videoteka in T-2 Videoteka), ki ponujajo (bolj ali manj isto) paleta novih filmov, klasik in raznovrstnih žanrskih izdelkov. Občutno širši nabor, ki vključuje tudi številne klasike in hitrejši dostop do najnovejših uspešnic, imata Apple in Google (prek YouTubea), čeprav je njuna ponudba za slovenski trg občutno bolj borna kot drugod, predvsem v ZDA, pa tudi podnapise in sinhronizacijo ponujajo le pri uspešnicah. Zares neodvisne filme najdemo tudi na Vimeo. Ti ponudniki imajo tudi možnost nakupa filmov.

Naročniške videoteke, kot sta HBO GO in Netflix, imajo drugačen pristop, saj mesečna naročnina omogoča neomejen ogled vseh vsebin. Ta pristop se vse bolj uveljavlja, zato na trg vstopajo številni novi ponudniki, tudi na račun priljubljenosti tistih s tradicionalnim dostopom. Ne nazadnje je pogosto cena za mesečni dostop do naročniške videoteke malenkost višja kot izposoja enega filma in bistveno cenejša kot njegov nakup. Ob tem pa imajo naročniške videoteke omejen razpoložljiv prostor, saj morajo upravičiti stroške priprave vsebin, medtem ko naj bi videoteke, ki zaračunajo po filmu, te stroške pokrile z višjimi cenami vsebin. Kaj bo to pomenilo za prihodnost dostopnosti posameznih filmov, sploh bolj obskurnih naslovov, je težko reči, lahko pa se zgodi, da bodo mnoge kultne klasike preprosto šle v pozabo, ker jih ne bo v nobeni naročniški videoteki, medtem ko bodo filmi Adama Sandlerja zaradi njegove pogodbe z Netflixom večni.

Netflixov veliki načrt in lokalnost

Vsaka izmed videotek skuša ponujati vsebine, s katerimi bo izstopala na trgu, a vse kaže, da imajo pri Netflixu najbolj izdelan načrt. Vsako leto v razvoj vsebin vložijo enormnih 15 do 17 milijard ameriških dolarjev, vendar pri tem ne gre za razsipnost. Že pred več leti so namreč ugotovili, da so stroški predvajanja popularnih serij, kot so **Kriva pota** (Breaking Bad, 2008–2013), nastala na TV mreži AMC, lahko enaki kot snemanje lastnih. Jasno jim je bilo tudi, da bo njihov uspešen poslovni model spodbudil vzpon novih spletnih videotek, predvsem pa za to navdušil filmske studije, ki že imajo veliko vsebin in jih bodo hoteli zadržati kot ekskluzive. Vedeli so tudi, da imajo več let prednosti zaradi tehnologije in poznavanja trga in da v tem času lahko ustvarijo dovolj

kakovostnih ali pa vsaj raznolikih vsebin, da jih zvesti uporabniki ne bodo zapustili, ko bodo na sceno vstopili Disney, Warner Bros. in NBC Universal. Tako zdaj ponujajo filme in serije vseh žanrov in okusov, hkrati pa dodajajo vsebine iz mnogih delov sveta, s čimer so postali prostoren butik, kjer lahko vsakdo najde nekaj zase.

Edina domača naročniška videoteka je Voyo, ki jo izdaja Pro Plus, založnik Pop TV in Kanala A. Kot je razložil vodja Voya Blaž Bezek, so lokalne vsebine prva stvar, ki jo pogleda velika večina uporabnikov, ko se naročijo. Voyo ponuja vse serije, resničnostne in tekmovalne oddaje s svojih kanalov, poleg tega pa kuriran nabor filmov vseh žanrov, slovenske in jugoslovanske klasike ter celo domače neodvisne filme in lastne serije, kot sta **V dvoje** (2015–) in **Truplo** (2018–). Prav lokalne vsebine z vsega sveta so zadnja leta tudi glavna tarča Netflixa. Izkazalo se je namreč, da denimo španske serije niso zgolj uporabne za pridobitev španskih gledalcev, temveč jih s pomočjo svojih priporočilnih algoritmov lahko uspešno priporočijo drugim, ki jim je všeč določen žanr. Tako je denimo serija **Money Heist** (La casa de papel, 2017–) postala globalna uspešnica, na začetku aprila 2020 celo daleč najbolj gledana serija na svetu.

Netflix je s 182 milijoni naročnikov največja naročniška videoteka, a na kitajskem trgu ni prisoten. Tam kraljujejo Yoku (v lasti Alibabe), Tencent in iQiyi (v lasti njihovega družabnega omrežja Baidu). Vsak ima okrog 100 milijonov uporabnikov in izjemno strmo rast. Medtem ko Netflix načrtuje

okrog 10 odstotkov novih naročnikov letno, kitajski prvaki beležijo rast nad 150 odstotkov, zato bodo že prihodnje leto pustili Netflix daleč zadaj. Vendar pa je treba tudi vedeti, da gre na Kitajskem za precej drugačne vsebine; vključeni so športni prenosi, denimo NBA in španska La liga, pri filmih in serijah pa je uveljavljenih precej kratkih formatov, ki so primarno namenjeni ogledu na telefonu. Skratka, kitajski trg je precej drugačen od večine sveta in najbrž do nadaljnjega ni pričakovati prodora kitajskih ponudnikov.

Zato pa prihajajo novi ameriški in evropski. Največ zanimanja je seveda za Disney+, ki združuje skorajda vso knjižnico studia Disney in je napovedan za »Vzhodno Evropo« za prvo polovico 2021. Najverjetneje že pred tem lahko pričakujemo HBO Max, ki bo nadgradnja obstoječega HBO GO z vsemi filmi in serijami studia Warner Bros. za nekaj višjo naročnino, ni pa znano, kako dolgo bo lahko obdržal Disneyjeve vsebine, ki jih trenutno ponuja. Zanimiv eksperiment obljublja Quibi: temelji na 10-minutnih vsebinah, ki jih je mogoče gledati zgolj na telefonu in so posnete za pokončen in ležec format hkrati. Tista videoteka, ki jo bralci revije Ekran najbolj pogrešamo

pri nas, pa je vsekakor The Criterion Channel, ki ponuja prek 1000 filmov, izbranih klasik vsega sveta, na voljo pa so skupaj s skrbno ustvarjenimi dodatki, dokumentarci, intervjuji in videoeseji, ki ta prelomna filmska dela postavijo v kontekst.

KRATEK PREGLED NAROČNIŠKIH SPLETNIH VIDEOTEK

Amazon Prime Video

Amazon veliko stavi na svojo videoteko in ima kup odličnih filmov in serij, tako lastne produkcije kot klasik in žanrskih uspešnic. Kljub temu je videoteka slabše založena kot Netflix ali HBO GO, a napoveduje izjemne stvari, vključno z najdražjo serijo vseh časov, ki bo temeljila na svetu Gospodarja prstanov. Naročnina: 5,99 EUR

Nujen ogled: **The Expanse** (2015–), **The Marvelous Mrs. Maisel** (2017–), **Good Omens** (2019).

Apple TV+

Proizvajalec iPhonov ima svojo videoteko zaradi prestiža. Ta vključuje malo vsebin, same izvirne, pri vseh pa sta očitna skrb za kakovost in liberalne vrednote, kar včasih postreže z dobrimi rezultati. Uporabniški vmesnik je zanič. Naročnina: 4,99 EUR, ampak brezplačno za eno leto ob nakupu telefona ali računalnika.

Nujen ogled: **The Morning Show** (2019–), **Little America** (2019–), **Beastie Boys Story** (2020, Spike Jonze).

HBO GO

Videoteka prinaša sveže kino uspešnice, zraven pa tudi dober nabor festivalskih nagradencev. Njihove lastne serije so med najboljšimi iz ameriške produkcije, slovenskim gledalcem pa ponujajo tudi dober nabor tistih iz ameriških videoteke Showtime in Hulu.

Naročnina: 5,99 EUR, brezplačno ob naročnini na kanal HBO. Nujen ogled: **Devs** (2020), **Gospa Amerika** (2020), **Zarota proti Ameriki** (2020).

Mubi

Medtem ko večina tlači vsebine v koš, Mubi ponuja natančno 30 filmov na mesec, pri tem pa vsak dan dodajo enega novega in odstranijo najstarejšega. Filmi so pretežno neodvisni, festivalski in kinotečni. Podobno kot pri Criterionu jih spremljajo dodatna gradiva in druge zanimivosti. Poleg naročniške nudi tudi širok nabor filmov kot klasično izposojajo za plačilo.

Naročnina: 9,99 EUR

Nujen ogled: Nabor se nenehno spreminja, a je zmeraj poln odličnih filmov.

Netflix

Največja naročniška videoteka ima vsebine za vse okuse, a žal ne ponuja lokalnih vsebin, niti jih ne podnaslovi ali sinhronizira. Nabor klasik ni tako velik, kot bi lahko bil, a je v rotaciji zmeraj nekaj nujnih naslovov (npr. Lolita, Spartak, Polnočni ekspres). Posebej izstopajo njihovi oskarjevski kandidati, kot sta lanski **Irec** (Irishman, 2019, Martin Scorsese) in predlanska **Roma** (2018, Alfonso Cuarón), a najbolj navdušijo njihove izvirne serije. Odličen uporabniški vmesnik in najboljša kakovost slike.

Naročnina: od 7,99 EUR do 15,99 EUR

Nujen ogled: **The Other Side of the Wind** (2018, Orson Welles), **Dear White People** (2017–2020), **Our Planet** (2019).

Pickbox

Ta videoteka je predvsem hrana za dušo, saj ponuja širok nabor starih serij, kot so **Poirot** z Davidom Suchetom (1989–2013), **Umori na podeželju** (Midsomer Murders, 1997–) in **Inšpektor Morse** (Inspector Morse, 1987–2000), izbira filmov pa je majhna, a zanimiva. Čeprav imajo sedež na Hrvaškem, nimajo veliko lokalnih vsebin, vendar na tem področju načrtujejo spremembe.

Naročnina: 5 EUR

Nujen ogled: **Zadnji kitajski cesar** (The Last Emperor, 1987, Bernardo Bertolucci), **Golo kosilo** (Naked Lunch, 1991, David Cronenberg), **Igralec** (The Player, 1992, Robert Altman).

Voyo

Filmska ponudba videoteke vključuje širok nabor odličnih naslovov, a najbolj navdušijo originalne serije, ki so jih naredili posebej za Voyo. Na voljo je tudi veliko dokumentarcev in skandinavskih kriminalk.

Naročnina: 7 EUR

Nujen ogled: **V dvojce** (2015–2019), **Trainspotting** (1996, Danny Boyle), **To so gadi** (1977, Jože Bevc).

Naročniške videoteke pri operaterjih

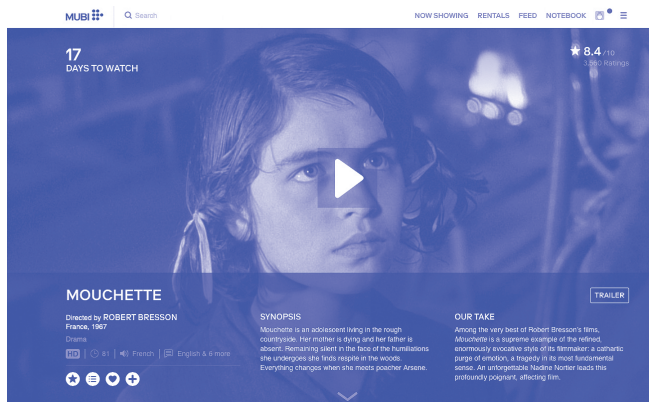
Tudi operaterji vključujejo nekatere izmed zgornjih videotek v svoje ponudbe in jih celo integrirajo v svoj vmesnik na TV-komunikatorju oz. internetni različici (npr. Telekomov NEO in Telemachov EON). Prek tega kanala ponujajo tudi dodatne naročniške videoteke, ki so pogosto brezplačne. Trenutno sta denimo za Telekomove naročnike brezplačno na voljo videoteke Planet TV, s serijami in oddajami njihove lastne produkcije, in Epic Drama, ki ponuja vse sezone svojih serij, za dodatno plačilo pa lahko uporabniki izberejo

KRIVA POTA (2008 - 2013), AMC/NETFLIX

V DVOJJE (2015 - 2019), VOYO

tudi videoteko kanala Minimax, ki prinaša omejen nabor animiranih serij svojega sporeda. Pričakovati je, da bodo tovrstne rešitve kmalu začeli ponujati tudi drugi televizijski programi.

RTV 4D

Nacionalka ima svoj arhiv na spletu, preprosto dosegljiv prek spletnega brskalnika ali mobilne aplikacije. Vse oddaje iz njihove produkcije otroškega, izobraževalnega in informativnega programa so zmeraj na voljo brezplačno, serije in igrani filmi pa so v občasni rotaciji. RTV ponuja te vsebine kot brezplačen javni servis, realno pa bi lahko vložili bistveno več v boljšo kategorizacijo in promocijo vsebin.

SLOVARČEK IZRAZOV

Pretočni video: storitev pretočnega videa omogoča ogled videa neposredno z interneta, brez potrebe po predhodnem shranjevanju vsebine na disku naprave. Ob tem vsaka naprava med ogledom del vsebine shranjuje v medpomnilnik, da zagotovi predvajanje tudi pri nihanju kakovosti povezave, večina storitev pa omogoča shranjevanje vsebine na disk za ogled brez povezave.

Video na zahtevo: vsebine, ki jih začnemo gledati po lastni izbiri, za razliko od vsebin na televizijskem sporedu, kjer gledamo, kar je na voljo. Tehnično gledano sicer storitev ogleda nazaj spremeni TV-spored v video na zahtevo, vendar se izraz praviloma uporablja zgolj za spletne videoteko in druge storitve pretočnega videa.

Spletna videoteka: videoteka z naborom filmov, televizijskih serij ali drugih vsebin, ki so na voljo za ogled prek pretočnega videa. V tradicionalnih spletnih videokotekah uporabnik plača za ogled ali nakup vsake posamezne vsebine.

Naročniška spletna videoteka: Spletna videoteka, ki v zameno za naročnino omogoča gledalcu neomejen ogled vseh vsebin, ki so na voljo. Te vključujejo Netflix, Voyo, HBO GO in druge.

Platforma za izmenjavo videov: Storitve pretočnega videa na zahtevo, ki omogoča uporabnikom nalaganje lastnih videoposnetkov in njihovo deljenje drugim uporabnikom. Čeprav je večina vsebin na voljo brezplačno, nekatere platforme vključujejo tudi spletne videoteko. Hkrati se zaradi sproščene nadzora tam znajdejo tudi ne povsem legalno naloženi filmi in serije. Najbolj znane platforme so YouTube, Vimeo in celo Pornhub, sem pa lahko vključujemo še družabna omrežja, kot sta Facebook in Instagram.